

A 22. paragrafus

Pontosabban az általános iskolák részére készült Rendtartás 22. § (4) bekezdéséről van szó, amely előírja, hogy „A napközi otthonba, diák- és nevelőotthonba felvett azonos évfolyamú tanulókat – amennyiben a létszám alapján lehetséges – egyazon osztályba kell helyezni.”

Talán elég is volna a figyelmet felhívni az említett paragrafus létre, tartalmára, de a betartásra nagyobb az esély, ha néhány mondatot fűzünk hozzá napközi otthonos szempontból.

A rendelkezés egyrészt azt a célt szolgálja, hogy a homogénebb csoportokban könnyebb legyen megszervezni, vezetni a tanulási időszakot, képes legyen a csoportvezető nevelő átlátni a feladatokat, kevesebbféle leckében könnyebben segíthessen, azokat könnyebben ellenőrizhesse. Másrészt pedig a kevesebb osztályba járó napközisek a közösségek alakulása szempontjából is jobb helyzetben vannak, mintha több osztályra tagolódnék a csoport.

Az elmondott két szempont (tanulás irányítása, közösségszervezés) a napközi otthonok általános helyzetét tekintve ma különösen a felső tagozatban igényelne több figyelmet. A közösségi szempont azért, mert erre az életkorra tehető a közösségi érés számottevő erősödése, a tanulás szervezésének szempontja pedig azért, mert itt legalább 4 olyan nehézség van, ami alsó tagozatban tanulást hátráltató tényezőként alig jelentkezik.

Az első nehézség, hogy az alsó tagozatos csoportok ritkán állnak 3 osztálynál többől, a fősősök pedig többségében legalább négy-ötből. Ez a leckék számában azt jelenti, hogy alsóban többnyire 5–6 félért, fősőben rendszeresen 12–15 félért tanulnak, készítenek naponta egy csoport tanulói. (Ez akkor 12–15 féle, ha betartják az írásbeli házi feladatokkal kapcsolatos irányelveket, és a házi feladatok is egyneműek.) Ha évfolyamonként egy osztályba járnának, akkor a feladatok sokfélesége feleződne.

Második nehézség, hogy a fősős csoport napközis nevelője csak két-három tantárgyban mozog otthonosan, míg az alsósok – tanítók lévén – minden tantárgyban szakszerűen segíthetnek, ellenőrizhetnek. Emiatt a fősős nevelőnek több időre van szüksége a feladatokban való szakszerű segítségre, az ellenőrzésre való felkészülésre.

További égető gondja a fősős napközis csoportvezetőknek a tanulási idővel ütköző sok elfoglaltság, ami az alsó tagozatra szintén nem jellemző. A rendszeres fakultációkkal, korrepetálásokkal, szakkörökkel, órsi foglalkozásokkal és a rendszertelen egyéb programokkal a délután olyan telítetté válik, hogy a legalaposabb iskolai szintű szervezéssel sem védhető ki teljesen az ütközés a napközis tanulóval. Ha viszont a fősős napközisek évfolyamonként csak az „A” osztályokba járnak, akkor nagyobb valószínűséggel megoldható, hogy őket 14.30 előtt vagy 16 óra után vonják be a programokba.

Az évfolyamonként egy osztályba tömörített napközisek saját maguk is többet tehetnek az ütközések kivédéséért, mint a 4–5 osztályba járók. (Pl.: Alkalmanként 6. órában tanulhatnak, ha szükséges, előre tanulhatnak a nehezebb vagy zsúfoltabb programú napokra.)

Végül azért is nehéz a fősős napközis pedagógus dolga, mert a fősős tagozatban lényegesen több a hátrányos helyzetű, problematikus magatartású tanuló, mint alsóban. Ez abból adódik, hogy a nagyobb gyerekek részére a szülők kevésbé tartják szükségesnek a felügyeletet, és a fősős tagozatos gyerekek sem szívesen viselik el a napközi otthon kötöttségeit. A pedagógusok törekvéseivel találkozva az előbbi tendenciák azt ered-

ményezik, hogy a felső tagozatra túlnyomóan azok maradnak napközisek, akiknek családi háttere problematikus, akik nem megbízhatók, és többnyire gyenge tanulók.

Úgy tűnik tehát, hogy felső tagozatra a kedvezőtlenebb tanuló-összetétel kedvezőtlenebb feltételekkel találkozik. A kettő találkozásából szükségszerű visszaesés következik, ha egyéb módon nem kap támogatást a felsős napközis csoport (pl. intenzív csoport megszervezése, szaktanári korrepetálás, homogénebb csoportok kialakítása).

A rendtartás 22. paragrafusának betartása tehát ötödik osztályban elkerülhetetlen, de a korábbi évfolyamokban is rengeteg előnnyel járna napközis osztályok működtetése évfolyamonként. Ez első hallásra úgy tűnhet, hogy az iskolai osztályokat egy-két évente fölbolygatják a napközi otthon miatt. Nem erről van szó! Ha a napközis tanulókat (mert a létszám megengedi) elsőben már egy osztályba helyezhetik, akkor már később erre nem lesz szükség, csak az elvétve jelentkező új napközis tanulókat kell áthelyezni a napközis osztályba. Az ilyen eset elenyésző nyolc év alatt.

Ha a létszámok a homogén csoport kialakítását elsőben nem engedik meg, akkor a felmenő rendszertől függően (többnyire harmadik osztályban) van erre lehetőség. Mindenestre akkor érdemes az átszervezést elvégezni, amikor egyébként is nevelőváltás van.

A napközis osztályok léte – megfelelő napközis munka mellett – beláthatatlan előnyt jelent a tanórai nevelő szemszögéből is! Néhány példa az előnyökből:

– A napközis nevelő szinte teljesen átveheti a tanórán kívüli feladatokat, beleértve a brigádkapcsolatokat, a rajmunkát mindenestől. Mindezt úgy, hogy a napközisnek sem jelent lényeges többletet, csak mást csinál szabad időben, mint egyébként tenné.

– Alaposabban ellenőrzött, jobban fölkészített tanulókat kap az osztályvezető a tanórára, mint összetettebb csoport esetén kapna.

– Az osztályfőnöki órák eredményesebbek lehetnének, ha a heti célkitűzések a napközi otthonban ezekhez kapcsolódnának. Az előzetes anyaggyűjtésre is több lehetőség van homogén csoportú napközis otthonban.

– A napközis szabad idő tevékenységek a tanórát is jobban segíthetik homogén csoportok esetén. (A második olvasmányok közül pl. az 50–68. oldal közt 7 olyan olvasmány van, amihez erőltetés nélkül kapcsolódhat napközis foglalkozás: az Egerek gyűléséhez Aesopus- vagy La Fontaine-mesék; a Vizes játékokhoz játékok a Jó játék a víz... című könyvből; a Mit beszél a vízimalomhoz vízkereket lehetne készíteni műanyag flakonokból; a Nagypó tréfáihoz hasonlókat lehet végezni Grätzer József Sicc című könyvéből; a levegős játékokat szintén el lehetne készíteni a napközi otthonban.)

Most, amikor az iskolák az öt évre szóló tervekkel foglalkoznak, ne nagy terveket latolgassanak, hanem többek közt olyanokra is gondoljanak, mint a 22. paragrafus betartása. Az efféle intézkedések ugyanis olyan tartalékok mozgósítását teszik lehetővé, amelyek az egész iskola színvonalában érzékelhető változást hozhatnak, hiszen az iskola óriási arányát kitevő napközis tanulókat érintik. Felső tagozatban döntően a tanulás eredményességét javítja, alsó tagozatban pedig a tanuláson túl a pedagógusok egyenleesebb terhelését segíti elő a napközis osztályok jelenleginél gyakoribbá tétele.